

Váradi József Tisztára cirkusz

Itt a hegyre feltekeredő kavicsos út mellett, vagy odébb a láp helyére betérő néhol füves ösvények között, örökké lappangott bár egy titokzatos eset, mesés vagy legendássá izmosított megjelenítése vagy lejátszása. Az előadás vagy az elmagyarázás igen lényeges volt mindezen dolgokban. Azért mondom így, mert szinte soha nem lett teljesen igaz az a történet, ha a kíváncsi hallgató ember a lényegi, vagy az eset mozgató indítékai felől kutakodott. Könnyű más viselt dolgait eladni, néha némi átéléssel fűszerezve, talán érdemes. Így hősök vagy rátermett emberek híre kell. Vagy érdekesebb, ha történet részesei mesélték el a történetüket, akár a saját kárukra való hivatkozással is. Mert a fortyogó meséje sem volt más, éppen a tulajdonos kárára való kacagó görcs miatt lett emlékezetessé. Így a vesztesek vagy pipogyák sem restelkednek annyira. Lehet jó, ha az emberek mindennek az idején megkapják a jelzést, tettüket meg lehetne biztosan ítélni. Mert akármiről legyen szó, a vélekedés nem marad el sokáig. Nos, itt van az én nagyon nagy felfedezésem. Véletlenül éppen nem nevezhető pillanatnak köszönhetően találtam rá. Boldogan csodálgattuk egymást, alig hittünk a szemünknek, mert én szinte még soha nem találkoztam hasonlóan csodával. Most már csak a dolog megvizsgálása, és az emberek elé tárása maradt hátra. Gondolom, hogy az általam fellelt dolog ezzel nem fog ellenkezni. A csoda mentén kotoló emberek, annyira babonázottak, eszükben sem tér, hogy bármi kifogást emelhetnének. Persze erre még semmi biztosítékom sincs. Várjuk, hátha nem tapasztaljuk ennek az ellenkezőjét. A község lakói szinte mind, nagyon furcsa emberek. Vagy a foglalkozásuk megdöbbenítő. Vagy a nevük nem elég illedelmes. Vagy az apjuk – anyjuk valamilyen tetteire emlékeztetik a jelen világot. Vannak keringő történetek egyes emberekről, melyhez hasonlókat kitalálni nem lehet. Aztán vannak mezei vagy havasi esetek, amelyek az emberek érző lelkét megrebegtették. Szóval sok baj van, annyira sok, hogy a századfordulón még a felénél tartanék, ha már most neki vágnék a felsorolásnak. De nem csak a bajokkal állunk így, az emberek szeretetéről és jóságáról tanúskodó esetekkel is ilyen bővében gazdálkodunk. Nem engedhetem meg magamnak, hogy az összes emberek általam leltározott furcsaságait és természetes javait, most közzé tegyem. Óriási esélyem van, hogy valaki a valamijével kimaradjon. Abból olyan ribillió támadna, hogy még a bufogó iszap is megállna, gondolván, többet nem kell bőfögnie. Mert a leltár távolról sincs befejezve. Van mégis, aki nem tart erre igényt, hát ő természetesen megérdemli az emlegetést. Az ilyen emberek még rokonszenvesebbek is.

Községünk embereinek furcsaságai között előkelő helye van, illendően minden rangját és korát megfelelően tisztelve, csak egyszerűen Savanyú Pistának, és az ő híres rigolyáinak. Mítől furcsás ez az ember? Volt nem egy ilyen. Hát állategészségügyi járványelhárító létere sok kisebb – nagyobb bogara volt. Tett egy – két emlékezetes dolgot is, amit szívesen elfelejtene. Meg olyant is, amit mások semmiféleképp nem felejtenek el neki. Előbb, falusi rádiót tervezett, aztán megalapítja a vezetékes televíziót. Mikor senkinek nem jutott eszébe, hogy itt az Isten háta mögött, televízióadást lehetne nézni, Pista bá addig jött – ment, míg egyszer megérkezett egy nagy tekercs kábellel, azt a saját lakása, a művelődési otthon és az iskola között megosztotta, kibogozta, kiegyengette és felakasztgatta, hol mire lehetett. Egy hét múlva a három épület között, rendre kigyúlt a hat színes lámpácska. Azt mondta, hogy a lámpák a televíziók helyét foglalják el. Egyelőre. Mikor aztán a jámbor nép ezt meglátta, vagy később hallott róla, szinte mindenki kellett volna ebből a finomságból. Nem mondom, hogy békességesen, de csigalépésben mindenhová elért a vezetékes televízió. S az azt kísérő hűmmögés. Volt, amikor füttyögést és tapsolást is szült. Akik siettek, persze elégedetlen nézegették a lassúságnak nézett ügyködést, s nógatták, hátha ettől valamennyire serénykedne a dolog előre lépése. Csak úgy. Az első tevé egy púpú volt. Csak egyetlen fővárosi adót fogott. Mindenki boldogan nézte. Sokan annyira átélték, hogy elkezdtek mesélni, hogy éppen mit

látnak. Vagy éppen csak lefordították a nyelvét, a látottak. Ez ment egy darabig, hanem az egyik több nemzetes labdarúgó bajnokság idején kiborult a bili. Az országos központi televízió nem adta a meccseket. Pista bával az élen, nem sokat aludtunk, amíg ki nem számoltuk, hogy milyen legyen az orosz antenna. Mert az oroszok éppen sugározták a meccseket. Nagy tehetsége volt a munka megszervezésébe, a beosztások felvigyázásában és az eredmények gondos és nyomatékos begyűjtésében. Határidőre meglettünk. Hát fogtunk hangyát is eleget, de szép meccseket is láttunk. Majd azután bulgár antennát mesterkedtünk. Mert onnan valami énekesztivált adtak, és egy iparvásár is volt. A magyar antennát is megvallattuk. Könnyebben megértettük volna műsoraikat. A tapasztalatszerzést így is sikernek lehet titulálni. A meccses emberek lelkesedését használtuk ki, megalakítottuk a sokpúpú teve érdeklődősséget. Előbb három, majd több adásra terjesztettük ki megfogó karjainkat. Ebben az időben már sugárzókkal szerződni is lehetett. Így lett aztán Pista bá, a fővezér több tényérvevő boldog, előfizető tulajdonosa, tizenkét állandó adás adófizető, büszke átjátszója. De ez semmi. Azóta már két saját csatornánk is van. Vadonatúj. Most barátkozunk a gondolattal és szokjuk a műsorgyártás titkait. Más televíziók válogatott műsorát adjuk le, a válogatást pedig a magunk előállításával hígítjuk. Maga mellé gyűjtötte azokat az érdeklődőket, akik vállalkoznak arra, hogy a többieknek csak ilyen önkéntes alapon, a szabad idejük rovására, szórakoztató műsort válogassanak. Nem olyan egyszerű, mintha csak elmondanám. A helyi adásra van embereinknek a legnagyobb gondja. Itt ismerkedünk meg magunkkal és a szomszédunkkal. Gondjainkkal, bajainkkal, örömeinkkel egyaránt törődünk, és megpróbáljuk az embereket is meglátni, a hagyományokat fenntartani s a büszkeségeket feltámasztani a hamujukból. Mondhatom, az ilyen dolgokra a gazdánk érzékeny és büszke is, elfogult is, de nagyon igényes. Semmi rögtönzést, vagy hebehurgyaságot nem enged. Inkább szünetjelt tesz be. Eddig kilenc esetben sikerült olyan egyórás filmet készíteni. Az áldozatok, hát beleizzadtak, mert nem gondoltak arra, amilyen nehézségekkel viaskodnak naponta. Volt már a kerekes, a tűzoltó, egyik tanítónő, az állatorvos, a kicsi polgármester, az éjjeli őr, a kádár, a favontató és az utász. Ezért kisiskolás módra, a begyűjtött anyagot le kell írunk, sőt a megjegyzéseinket is be kell csatolnunk. Nem cenzúra, csak a mutatni valók rögzítése. A legrövidebb betét filmecske is a legnagyobb gonddal készül. Háromszor megy le kötelezően, minden kisebb – nagyobb lélegzetű film, hogy mindenki ráérősen megnézhesse, vagy esetenként újra átélve elmélázhasson rajta. Legyen idejük mások figyelmét is felhívni. Vagy éppen a filmbeli esemény ellen, kifogásokat emelni. Ellenkezés, vagy más kibúvási ötlet? Ezek nélkül, a kenetlen szekérkerék titka sem érdekli, a mindenki Pista bácsiját. Nyikoroghat magában, siratván a hájat. Ha valaki becsületes véleményt mond, azt az István bácsi figyelmesen meghallgatja, és feltétlen alkalmasan elteszi a jövő alkalmas csiszolására. Ha valaki félrebeszél, akkor azt csak leinti. Attól aztán senkit sem érdekel. Szóval indoktalan, be ne avatkozz. Volt egyszer egy nagy visszhangra kelt eset. Valaki, valamiről azt mondta, hogy az egy hülyeség. A filmben ez többeknek nem tetszett. Aztán az utca hangja bejött a szerkesztők közé. Kellemetlen volt és rossz hangulatot gerjesztett, mire Pista bá szombaton az esti műsorváltás bemondása előtt bocsánatot kért azoktól, akiket a hülyeség tételes kijelentése zavart, és nem kért bocsánatot azoktól, akik elmentek mellette. Volt is haddelhadd. Szinte mindenki felszisszent ennek hallatán.

Nem szándékom feleslegesen untatni a hallgatóim. Senkit nem érdekel, hogy kerültem ebbe a csapatba, az sem, amitől én olyan lelkesen és szívesen támogatom ezt a nagy felhajtást. Minden cirkusz felhajtással jár. Nagy cirkuszhoz pedig nagy felhajtás dukál. Ezt a kifejezést, mármint a felhajtást a cirkusz mentén, Pista bától kölcsönöztem. Ő mondja rendszerint, hogy valamikor az egyes célkérdés körül nem lenne elég felhajtás, hát az nem is sikerülhetne. Mikor belekezdtem, csak a kábelek és a gépecskék működése érdekelt. Számolgattunk többen, éppen eleget. Semmi tapasztalatunk nem volt, s alkalmas forrás és alapanyagokban sem bővelkedtünk. Aztán csak beindult. A nagy szakik ezzel nem biztos elégedettek, de a

magunkfajta amatőrök, eddig bölcsen hallgatnak mindenről, ami velük történt. Felszereltségünk máig is kívánnivalókkal fűszeres. Aztán a Paptamás Feri bácsi elszólta magát, a fia valami két év óta gyomroz egy japán kamerát. Ez az ember kell nekünk. Nem a japánért, hanem a kameráért. Egyetlen baja mutatkozott, hogy csak hétvégén tud nekünk segíteni, akkor is csak önkéntesen, mert vért cseppekben a szemünkből is hamarabb adtunk volna, mint pénzt a zsebünkből. A földön levő legszegényebb tevetársaság tagjai vagyunk. Ma van elég kedvünk hozzá, s én az összes szabad időmet erre fordítom, néha munkahelyi cserével is. Nos, mi maradt a kísérletező embernek, lesni, megszeretni a dolgot, megváltani a fortélyait, aztán előállni, hogy készen vagyunk a valamely dologra. Egy akadály volt örökösen, a Pista bá aggálya, hogy eléggé felkészültünk az adásra. Majdnem elfelejtettem mondani, hogy néha négy – öt napos filmezést úgy tettünk fel az asztalra, hogy a néző azt késznek hitte, egyenes adásnak nézhetne. Nem könnyű, csak nem illedelmes a csalás látszatát sokáig fenntartani. Valami két – három hónapja még két adakozásból származó, ócska kamera került, akkorát léptünk előre, hogy már el is felejthetjük, honnan jöttünk. A semmit már nagyon régen magunk mögött hagytuk. Aki merete, most már használni tudja a gépecskét. Már vannak bővítési gondolatok is.

Vasárnap az esti műsor alatt, az öreg csak úgy felém fordult, odavetette:

– Gondoltam egy lehetőségre, vallassa meg Tótpál Margit nénit.

Ha megszólított, hát ránéztem, de semmi válaszra vagy visszakérdezésre nem gondoltam. Mikor a csapat az esti film előtt, hazafelé készülődött, előálltam:

– Aztán mennyi időm lenne, ha...

– Nincsen semmi, ha... – ezzel kiderült, nem lehetőségek felől érdeklődött, hanem konkrét feladatot adott. – Vegyen egy jobbacska füzetet, mert sok kihúzás vagy átalakítás van kilátásban. Van olyan rész, amit már ismeretlenben sem akarok a képernyőre.

Itt azután be is fejeződött a beszélgetés. Várhatóan az adatgyűjtés befejezéséig többet erről semmi módon nem fogunk beszélgetni. Minden beszélgetés alatt bárkit fesztelen letegezett, de a feladat előtt még a kezdőket is, alázatos tisztelettel magázta. Nagy tehetsége volt az emberekkel való bánásra. Teljesen leszerelt, a feladat kitűzésével, bebiztosította magát, hogy aztán a munkád ízekre szedje, s a néző helyére ülve, értelmesen átlássa az egész anyagot. A csodálkozástól semmi erőm nem maradt, valami súgta, nagyon nehéz feladattal bízott meg. Máris képzelgésekbe kezdtem, minek hogyan fogjak neki.

Felkerestem Margit nénit, miután valami egy napig vajúdtam, miért akarok vele szomszédoló riportot készíteni. Hanem a belépőm, a várakozásomhoz képest túlságosan egyszerűen zajlott. Tudott róla, várta ki lesz a vallatója, sőt arról biztosított, hogy minden műsort figyelmesen megnézett. Minden műsorszerkesztőről mindent tud. Amit eddig senkiről nem tételeztem fel. Azonnal nagy lépésekben elmondta gyermekkorát. A városban született, öten voltak testvérek, szülei munkások voltak, egy kertes házikóban laktak a Szállítási Vállalat szomszédságában. Egy cipős dobozban képeket válogatott össze, azokról azt gondolja, hogy felhasználhatók lesznek. Mutogat egyet – egyet. Nem mondtam semmit, halomnyi barna és szürke kép, nagyon hangulathervasztó. Most itt fél oldalról lesve, két dolog ragad magával, ez az asszony nem öreg, sőt szép vonású. Ez az asszony nagyon szomorú, bármilyen derűsen vesézi a múltját. Szereti szüleit, testvéreit és a saját gyermekét. Az iskoláit szeretettel járta ki, jutalmakat és okleveleket kapott, pionír csillagai is voltak. Leányként két választása esett, vagy a szövődébe megy, vagy érettségizik. Volt még egy eset, csak ez inkább rejtve lappangott. Ha netalán olyan legény kerülne, aki csak a háztartásban és a gyermeknevelésben képzei a felesége helyét, de hát ilyen legények nem sokan mászkáltak ebben a nyúlfarok városban. Az érettségit választotta, a választás a szüleinek is tetszett, sőt mondhatom, az édesapja nagyon elégedett volt a lányával. Margit néni volt a középső, két nagyfiú testvére volt, ez igen nagy biztonságot sugárzott a környéken, ahol felnőttek. Ez azt jelentette, hogy semmi káros esemény nem zavarhatja meg az életüket. A másik két, kisebb

kislányok boldogan másolták Margitkát, mert mindenről azt gondolták, hogy úgy nagyon jól van. Margitka mindenkor tudta, mi a teendő. Ezen kívül ő volt, aki a nagymamákkal és a szüleivel való kapcsolatot a legjobban karbantartotta. Már a harmadik hangszalagom végénél jártam, amikor Margit néni a kamaszkorát megérvén, találkozott az első vonzalommal. Sajnálattal az első lendületet meg kellett törjem, mert az érdekesnek kerekedő beszámolót nem tudtam volna, sem gyorsan leírni, már elegendő volt a tartalomjegyzék bütykölésével az egyes szalagokhoz, jegyzett mellékletnek az eligazításhoz. Sajnáltam, hogy kamera nélkül jöttem, mert csak ismerkedésnek szántam. Lám egyből belökött a mélyvízbe. Milyen érdekes dolog ilyen sokféle emberrel dolgozni, mennyi váratlan helyzet kínálja magát.

A második találkozóra nagyon alapos előkészülettel érkeztem. Sok kép és változatos hangrögzítésre készültem. Margit néni egyáltalán nem akarta újra beleélni magát a múltkor tanúsított lelkesedésébe. A gazdaság és a történelem vizein evezünk, elég kedvetlen, mert már eleve gondoltam arra, hogy ebből erősen sokat ki fogok hagyni. Mindegyre visszakérdezett, rendjén arról faggatott, megértettem vagy nem, amit mondott. Meglepően vontatottan haladtunk. Hiába a nagy előkészület, alig szedtem ki valami felhasználható anyagot. Már sajnáltam, hogy belevágtam, ebbe a nem túl érdekes dologba. Magamban meglepődtem, hogy mennyire érdektelennek mutatkozok, pedig a múltkor hittem, bármire képes lennék, ezért a szép küldetésért. Bár jutnék túl e gondolat nyomasztásán.

A harmadik találkozón aztán megint előjöttek a legények. Két legénnyel barátkozott. A szó legszorosabb értelmében, kipirult arccal mesélte, hogy az első legényt el kellett csapnia, mert alig egy hónapi ismeretség után,... óh, jaj tudja, na ...szabadkozott, aztán kibökte, hogy ajánlatot tett. Pedig olyan szeretem formára készült kerekedni az ismeretség. A második legény is elég sokáig, rendesen viselkedett. Mozi itthon, színház a megyeközpontban, haza az esti vonattal, kirándulás Omlásba a Nagykö alá és Veresmartra, a Vizesés, a bufogó környéke és sok más efféle. Aztán egyszer valamiért Margitkát Iczukanak szólította. Hát ezzel a második legény is szélre lépett. Az érettségi után egy évvel az apja és az egyik fiútestvér összeszólalkoztak valami aprópénzen. Az indulat olyan megjegyzést mondott a legénnyel, hogy Margitka már másnapról munkahely után nézett. Két hónapig írta a Szállítási Vállalatnál a kimenő és bejövő autók rendszámát. Volt dolga elég, minden délelőtt. Aztán az Iskolaközpont aligazgatója mosolygott rá a piacon. Megtudta, hogy diszpécser kisegítő lett, hát azonnal felajánlotta a jobb munkát. Most nyugdíjazzák a pénztáros nőt. Könnyű munka, hamar beletanul, ne szalassza el, mosolyogva váltak el. A Margitka szülei is nagyon örvendtek az eseménynek, a későbbi szerencsájük körvonalait látták benne. Sőt tervezhettek volna, mert még csak a két kisebb leányka járt iskolába. Akkor az egyik fiútestvér barátja kilépett a névtelenségből, mindent felmutatott, amit egy hódításhoz, egy fejcsavaráshoz, egy fejkendőkötéshez szükséges. Margitkát az újesztendő erős sürgés – forgásban találta. Férjhez készült. Ami nagyon szép dolognak mutatkozott.

– Kozma Gyulát, a vasgyári árubeszerezőt ismerheti, na ő volt a boldog vőlegény, én meg a büszke menyasszony. Itt vagyunk ezen a képen. A kiszerezés kéthavi fizetésembe került, a vendégséget három részbe kellett megtartani. A rokonságnak, a gyáriaknak külön tartottuk, az iskolabelieket, s akik a többről elmaradtak, szintén külön hívtuk el. A Fényes vendéglőt háromszor töltöttük meg. Nagy muri volt, mindenki sokáig emlegette. Nem a nyereség miatt, mint ma volna szokásban, akkor az esküvőket tisztességből tettük, ezzel dicsekedtünk, hogy derék emberek a szüleink, vagy magunk is azok vagyunk. A vacsorákon résztvevő emberek hasznos és haszontalan háztartási és egyéb használati eszközök garmadáját hordta össze, amit aztán hetekig hordozgattak a szövetkezeti és a megmaradt zsidó boltok között, egyebekre való cserélés céljából.

Mire kezdték a társas élet gondjait meglátni eltelt valami idő. Hát az élet, nem fenékgig tejföl, Margit néni beteg lett. A terhességével lehetett kapcsolatban, mert amint megszokta a terhességét, a betegsége is elmúlt. Vagy csak nem szenvedtette olyan erősen. Azon időben,

ha szenvedett, vagy az orvosok hümmögését és az alkalmazott kezeléseket el kellett bírnia. Egyetlen emlékezetes öröme volt ebben az időszakból, abból az okból kifolyólag, hogy az orvosok kiegyeztek a leendő kisgyerek megtartásának lehetőségében. Hanem a férje a terhesség alatt kibírhatatlan féltékeny lett, mindegyre össze akarta kapcsolni feleségét a nagy tyúkász hírében álló igazgatóval. Hiába minden szabadkozás, hiába minden fogadkozás, az utolsó hónapban Gyuszi alig volt otthon, többször többet ivott a kelletténél. Ez a fiatalember, még az apósa aggódó kérdéseit hetykén visszautasította. – Agyon ütöm, ahogy egy férfivel meglátom – fenyegetőzött. A kisgyereknek pedig egyáltalán nem örvendett. A gyermekágyból még nem kelt ki Margitka, Gyuszi egy nap örökre elment. Egy hónap múlva kiderült, hová ment. A városban kevés titok marad annak, aki kutakodik valami után. Az egyik fiútestvér megkísérelte haza hívni. Nem jött. Ebben az időben valakik nagyon megverték Gyuszit, máig azzal van, hogy a Margitka testvérei voltak, pedig ő ezt nem érdemelte tőlük. A Margitka testvérei nem emlékeznek arra, hogy Gyuszival összekenték volna a kezük. Az egyik testvér csak azt emlegette fel, hogy míg a szerelem fuvallata nem jelent meg, addig vélhetően barátok voltak. Attól kezdve, állandóan felmerült a körülhatárolás gondolata, hogy mit szabad vagy nem, a testvéreknek. Ugyanakkor azt is meghatározta, hogy a szerelmesek mibe engednek beleszólni vagy tartózkodni. A Gyuszi kötelességeiről egyszer nem esett említés. Nagyon nehéz idők voltak, ha én nem firtatom, az asszonyka már nem is bonyolódott volna bele a fordulatok felemlegetésébe, vagy az események magyarázatába sem. Margitka néni csak annyit akart nyilatkozatba foglalni, hogy féltékeny emberrel nem akar lakni. Egy fél óra alatt bíróságilag elváltak, a gyermek anyakönyvileg soha nem volt bejelentve, éppen ezért a nagypapa maga után íratta Gyurikát. Még egy vagy két évet lehúz, s mehet nyugdíjba, hogy örvendezhessen az unokák zsidongásának. A legkisebb leány is leérettségizik eladdig. Ezt aztán szusszanásnak fogják nevezni. Amíg három éves nem lett a kisgyerek, addig Margitka otthon maradt, és a kisgyerek mellett az egész ház gondját is vitte. Ebben az időben két dolog hozta lázba a családot. Akkor tájt egyszerre a nagylegény megnősült és az édesanyja is nyugdíjba ment. Fordult egyet az életük. Nagyot fordult. Margitka megint dolgozni mehetett. Az iskolába szívesen vették vissza. Hanem aztán ebben nem sok örömét lelta. Egyik nap a gondnok zaklatta testi szolgáltatások ajánlásával, másik nap az igazgató tett célzásokat a nagy megértésre és megbecsülésre, amiben Margitkát részesíteni tudná. Természetesen, ezt csak egy kis ideig lehetett tűrni. Nagyon visszatartotta magát. Egy este aztán kifakadt, édesapjához fordult tanácsért. Láthatóan édesapja azon az estén találkozott azzal a kísértettel, amelynek a megjelenésétől, eleitől fogva tartott. Az édesapát szép lányuk megszületésétől kísérti a féltés, hogy nehogy éppen az ő gyöngyszemük sorsával éljen vissza valaki. Pontosan ennek a résen álló készültségnek köszönhetette, hogy a Gyula kivonulását az életükből, szinte egy sóhaj nélkül fogadta. A sógora meg is szólta, hogy nem veszekedik, vagy nem vitatkozik a lánya boldogságáért. Szégyenről, gyávaságról is beszélt, de házastársi féltékenységet nagyobb bűnnek vélték. Vélekedése szerint ki kellene állnia a lánya jobb sorsa mellett. Az ám, csak Margitka édesapja a férj védelmező szerepét nem látta meg, Gyula magaviselete semmi biztosítékot nem ígért. Az állandó féltékenység megmérgezte volna az életüket. Ebbe megnyugodott. A lánya boldogságát nem abban gondolta, ha ő maga áll ki hadakozni azért. Lám, most a félés is megjelent. Nehogy valaki is, lánya ártalmára legyen.

– Édesapám, csak ott ült maga elé meredten, nem tudtam, mi baja lehet. Olyant nem mondtam, amit még bárkiről nem hallott volna, talán valamelyik zaklatónak a rajzát nem eléggé kereteztem. Nem tudtam, ott akkoriban csak az érdekelt, hogy látja a menekülés felé kínálkozó utamat. Pénztárnok voltam, nyugdíjas állásnak mutatkozott, más az égre fogta volna a kezét – mondta a lány, s az asszony folytatta. Nekem nem tetszett, a létező lehetőségek közül egyik sem. Családos emberekkel fityegni, semmi értelme, s olyan félszeg kapcsolatba kezdeni, egyedül élőként is egy – kettőre lekurváznak, hátha még igaz is lesz a dolog. Aztán édesapám szólásra szánta magát, holnap elkezdem a megszabadításod, mondta.

Elkezdtem kérni, hogy ne menjen rájuk, mert nem lesz attól vége a dolognak, de csak mosolygott. Szóba se kerül, mondogatta, de nem derült ki, miről nem lesz szó. Szó, ami szó, hamar jött a megoldás, édesapám gyorsan talált megfelelő és új helyet. Az állomás mellett dagadó ipari negyedben kerestek pénztárost a hitelszövetkezethez. Elvállaltam. Az iskolai átadáskor ezer lej hiányom volt, a törlesztést felvállaltam, nem jutott semmi mentség az eszembe. Még szerencsém is volt, mert senki nem törődött azzal, hogy az előbbi munkahelyemen bármi miként lett volna. A hiány miatt esetleg fel sem vehettek volna. A szövetkezet jól ment. Az iparosok és a nyugdíjasok szó szerint sorba álltak egy – egy kis kölcsönért. Gyorsan visszahozták és újabbat kértek, néha nagyobb kölcsönt is kértek, mint amilyent kinéztem volna belőlük. Jó fizetésem volt, lakásra gyűjtöttem. A Fogyszöv főnöke feleségének nehéz terhessége és szülésének árnya jelent meg a láthatáron. A főnök a mi elnökünktől kölcsönvett engem. Mit nevetgél, valóságos kölcsönvétel volt. Onnan kaptam tovább a fizetést, de a Fogyszöv asszonya helyett kellett dolgoznom. A Tekenyő völgyi falvakba jártam ki, ahol nagyon jól volt minden. A szövetkezeti dolgozók nagyon tartottak a nagyasszonytól, ezért mindent a legnagyobb rendben tartottak. Ráértem, megálltam beszélgetni, akivel csak éppen akarta. Ez volt a vesztem, először Omlásban kaptam egy segédkönyvelői állás ajánlatot. Simogató készség és kacsintgató szemekkel kísért ajánlattal pedig nem tudtam aludni. Édesapám figyelmeztetett, ennek nem lesz jó vége. Meghallgattam. Egyre kevesebb alkalommal mentem Omlásba. Másodjára a veresmarti szövetkezet könyvelője hívott, jönnék gazdasági felügyelőnek. Jó a fizetés, a mai állapot szerint negyven évig biztos megélhetés. Ha kiismerem magam, akkor még egyéb juttatások is lehetségesek. Na, ezekkel s az ilyen dolgokkal telt az időm. Minden nap akármikor haza értem, csak a gyermekem érdekelt, próbáltam a napi távollétem egyensúlyozni. Azon a tavaszon megvettem egy három szobás második emeleti lakást az Állomás negyedben, de a folyópart felől. A bútorra én is kölcsönt vettem fel. A boldogság ilyen fajtáját még nem ismertem, édesanyám eljárt a fiamért hozzám, óvodába és majd iskolába is elhordozta, gondja volt rá, máskor magukhoz vitte. Sok időnk volt akkoriban mindenre és mindenkire. A családunk tagja, szinte minden nap mindenkivel találkozott. A kislányok barátaival is megbarátkoztunk, közben Laja is lehorgonyzott egyik lányka mellett, Emőéknek is lett azon közben második gyerekük. Biztosra ez a fele magát, nem érdekli. A Fogyszöv főnök egy nap kiment Omlásba, kiderült, hogy több hónapja, oda nem jártam ki. Hiába voltam mindenhol és pontosan, ez a magamba haragvás betette az ajtómat. A kölcsönvételt visszamondták, és visszatértem a hitelszövetkezetbe. Csakhogy a több mint másfél év alatt háromszor jártam be, csak néztek és csodálkoztak, azt hitték, azért nem járok be hozzájuk, mert igazából már, teljesen elmentem onnan. Elismerték, hogy leírtak, sőt elég terhelő dolgokat gondoltak és mondtak rólam. Beismerték, hogy a hátam mögött megítéltek. Neveletlennek és hálátlannak tartottak. Menni kellett. Megalapítottam a húgommal a Tekenyő – völgyi hitelszövetkezetet. Abban voltam, azt kitanultam. Iroda és szállás kellett, ha nem értünk haza, a sok munkától. Hitelre vettem ezt az öregházat itt Veresmarton. Mert közben valami kezességi bonyodalomban eladtam a blokklakásomat. Sokszor ütöttem meg a fenekem, de nem sajnálok semmit. Az életem során akármit tettem, azzal másnak kárára nem voltam. Édesapám és édesanyám segítségével mindig túlléptem a bajon. Hála a jó testvéreim gondoskodásának, minden bajt, el tudunk intézni. Minden igyekezetemmel azon vagyok, hogy ezért a szerető gondoskodást hites hálálkodással nekik viszonzzam.

Még azon az estén bementem Pista bához, hogy jönné valaki segíteni, mert hangot, képet venni és írni, a környezetre s az abba maradt mondatokat megjegyezni, s a tengernyi információra felügyelni, egyes – egyedül, engem vastagon meghalad.

– Meddig jutott a vallomás felvételben? – szegezte nekem az első kérdést.

– Aztán hiszi, amit a nagyságos asszony elmond? – érkezett a második löket.

– Mondja meg őszintén, úgy – e szépen tud mosolyogni a nagyasszony? – ám ezzel aztán igaziból nem tudtam mit kezdeni. – Jó lenne, ha be tudna menni a szövetkezetekbe, s a tanácshoz sem ártana. Úgy lenne valóságos, ha a saját nyilatkozata mellé, oda csatolnánk mások nyilatkozatát is. Ez elég nehéz munka, de az igazság terhes lehet, mindkettőnek pártján kell lennem. Barátocskám, itt a felelősség nyomatéka. Na, kitől tanultam?

Elálltam. Hát tőlem, akartam mondani, de meggondoltam. Az én nyomatékaim fizikai jelenségekkel kapcsolatosak, itt pedig elvi vagy szellemi valamik csapdájába mászhatnak bele. Ez a Pista bá soha nem lankad. Egyre csak a kétes helyzeteket vadássza, talán ettől biztosítja be önmagát, hogy ne érnék meglepetések. Azt nem magyaráznám meg, hogy a botcsinálta – riporterség nekem a gondolat szabadsága miatt tetszik. Azt sem tudja, hogy kacsintgattam ezen a foglalkozási ág felé. Tünde vállalta fel, hogy körbejár velem. Szeretek vele menni, mert véleménye van, beleszól a szerkesztésbe, ötlete van és helyesek a sugallatai. Azt hiszem, hogy érdemes volt bemenni a szerkesztőségbe.

Tünde reggelre beleolvasott az anyagba. Ragyogó mosollyal elmondta, milyen pályára indulunk. Olyan elégedett volt, hogy már beállításokat is tervezett. Kísérőképeket is tervezett, ami hangulatosnak ígérkezett. Iskola, Fogyszöv, a hitelesek irodája és ezenközben a kórházi nyilvántartó, amitől egyben ijesztően sok lett az állomás. Kinek lehet erre fizikai kitartása? Gondolom, annyit nem tudunk egy délelőtt felhajtani. De Tünde ezt is jobban érezte. Csak csodálattal tudtam taksálni. Mennyire jobban érzik a csajok ezeket a női ügyeket. Annyit mentünk, hogy ezzel fáradságmentesen eljutottunk volna Mekkába. Délután eszembe jutott, hogy délben valami dolgom lett volna. Tökéletesen elfelejtettem. Tünci csak vihogott, milyen komoly dolog lehetett az, amit csak úgy elfeledünk. Azt mondja, mikor valami dolga függőben van, addig szorong, míg a dolga megoldódik, vagy befejeződik. Befejeződik? Soha nem azon jár az eszük, amiről beszélnek. Világos, hogy semmit nem érdeklí az én elmaradt dolgom, de senki más dolga sem. Nahát akkor, engem sem érdekel más, csak a folyó dolgomra figyelek. A hatalmas és dagadó anyag, méltán büszkeséggel töltött el. Itt van Margit néni, egy hétköznapi asszonyka az ő példátlan egyszerű életével, akinek viselt dolgaira az egész Tekenyő – völgye kíváncsi. Sokat és többet elegen tudnak róla, de mindent senki nem tudhat. Ha egy nagy színésznő, vagy egy nagy tudós lenne, de Margit nénit az elérhetetlenség titkosította. A becserkészás alatt hatalmas anyagot gyűjtöttünk össze. Eddig úgy néz ki, Margit néni lesz az első, aki egy rész terjedelemben magáról mesél, egy másik részben pedig mások elmélkednek a néni dolgairól, ahogy azt ők látták. Ennek az utóbbi résznek, még két – három látogatás anyagával ki kell egészülnie. Annyira érdekelt a végtermék, hogy harmadnap délelőtt betértem Pista bá medvebarlangjába. Ide hívatlan alig jár valaki.

– Ásanjelentem, szerkesztésre vágyunk!

– Mikor kezdik? – a kérdésben ott volt a visszafogott várakozás.

A felvezetésben néhány szülőhelyéről való környezeti képpel, idős édesapjával, aki unokáival játszik, megöregedett és megtört édesanyjával, aláhúzandó, hogy Margit néni nem olyan öreg, mégis fiatalosan szépasszony, két – három kép a későbbi beszélgetés folyamáról, nagygyá lett fiát keretezett fényképen s aztán munkában mutatjuk, azt gondolom elég jó átlójú bemutatón. Bólintást kaptunk. Tündike tapsikolt, hogy az első akadályt legyűrtük. Tovább menve, a legnagyobb csapást mutatom, amikor a hitelszövetkezetnél a kezesség fejében el kellett adnia a házat, hogy törlesszen más nevében. A kezességről aztán kiderült, hogy a Fogyszöv elnöke a feleségét akarta móresre tanítani, az ősi házból kitiltatni kölcsön által. Aztán észbe kapott, mikor megtudta, hogy Margit néni esett bajba, a kérdéses összeget letette határidős kamatra, Margit néni fia nevére, kizárólagos kezelőként. Itt volt egy betétünk, a feleség féltékeny kotyogásáról, hogy Margit néni talán összejött volna az urával, azt fizette ki. Semmi alapja nem volt, azért a betétet nem lehetett pártfogolni. Itt Pista bá csak a plafonba bökött, de ceruzájával továbbot intett. A másik szakasz az lett volna, amikor az irigy barátnők elmarták a szövetkezettől, de ezt a részt csak hümmögve hallgatta végig az öregúr. Nem volt

valami úriember is a dologban? Vagy a dolog martján? Nem került még szóba. Ennek utána nézni nem elhanyagolható. A harmadik szakaszban az iskolai hiányt akartam körüljárni, mert arról az derült ki, hogy az igazgató kakaskodását egyáltalán nem lehet szóba hozni, de az intéző dolga az más. Eppen a Margit néni elmenetelekor leadott valami számlát, felvette az ellenértékét, de a számlát ott azonnal, bosszúból visszalopta. Ettől Margitkájuk bajba esett. De a gondnok sem úszta meg, vizsgálat kezdődött a nyomtalan vásárlásról. A gondnoknak tehát, mégis csak ki kellett pakolnia az álnok lépéséről. Az igazgató ezzel ki is dobatta a munkahelyéről. Csakhogy senki nem tudta rávenni Margit nénit, hogy pereljen az összeg visszaszerzésére. Az a helyzet, hogy ez az összeg annak idején szinte egy havi fizetést jelentett. A perköltség is lett volna szinte ugyanennyi. Margit néni őszintén elsírta magát. Erre a fejezetre is a plafonba nézett Pista bá, majd ceruzájával továbblépést vezényelt. A negyedik sztori a volt férj állítása, hogy a sógorai megverték volna. Azzal kerestem meg, hogy milyen kártérítési igénye lenne, ha ezt a verést segítenék bebizonyítani. Hát össze – vissza hebegett – habogott, és makogott, zavaros és emlékezetkieséses történetet adott elő. Elég nevetségesen hatott. Kiderült, hogy senki nem verte meg, csak okot keresett, amiért olyan szegényletesen ott hagyta a családját. A betegségről, hasonlóan zavaros dolgokat mondott. Az ötödik szakaszban Margit néni elhallgatott titkáról lenne szó. A szépasszonyt az irigység és a féltékenység végig kísérte. Nem tehetett ellene. Az emberek beszéltek, mindenkivel nem állhatott meg vitatkozni. Betétnek itt az orvos nyilatkozata. A család titka s az ok, ami miatt a válást oly korán kimondták. Pista bá a betétet háromszor is levetíttette. Hümmögött eleget. Margit nénit a Gyula bácsi, még legénykorában összeszedett korrallal megfertőzte. Azért nem halt bele, mert terhessége megvédte a gyerekekkel együtt. Gyula bát is hosszan kezelték, hamarabb is kevesebb bajjal megszabadulnak, ha a házasságkötés előtt nem bújik ki az orvosi ellenőrzés alól. Gyula bának megmondták, hogy Margit néniből minden női alkatrészt rendre kiszednek, Valami három évig vagdalták, szabták, és újra szabták. Otthon lakott, nem vette számba a környék lakossága. Normális nemi életet pedig soha többet nem élhet, erről biztosították. Csak a homlokára felírva, ezt nem viselhette. Margit néni vitte a keresztyét, Gyuszi bá gyávaságát megbocsátotta, elég volt, amit kéretlen kapott, minek még átokkal megtoldozni. Mintha ide még be lehetne vágni valamit. Egy hosszú perc szünet élesedett meg. Pista bá minden zizzenést megfigyelt, végül kifakadt:

– Nagyon jó minden, de mégse lesz belőle műsor. Azt gondolták, hogy mit szól erre ehhez a sok kételkedő? Megmondják, hogy kimosdatjuk a vénasszonyt! Nem, azt én nem vállalhatom.

– De Pista bá, itt semmi hazugság vagy álnokság nincsen. Mindennek Tündével utána mentünk. Még két betét van kilátásban, azok esetleg beletörölhetnek a kétségek homályába. Igen, és még csatornázzhatunk is – próbáltam megvédeni a sáncunkat.

– Gondoltak arra, hogy hét – nyolc falu népét háromszor odaparancsolom a képernyő elé, megnézetem a maguk bájitalát. S azon mit látni? A nyolc falu népe huszonöt év óta álmodik. Van egy gyerek, van egy elvált férj, és vagy nyolc – tíz kikoszarzott vagy félreállított lovag. A szépség nem enged senkit maga közelébe, az irigyeket kizárja, a lebzselőket figyelembe se veszi. Kiderül itt valami? Mivel végződik a film? Kiírják nagy betűkkel: vége? Vagy netán valaki még mesél valamit, hihetőt a végére.

– Drága Pista bá, ez a munka jobb sorsot érdemel – csacsogott Tünde.

– Akkor adják el másnak, írjanak fantasztikusabb forgatókönyvet hozzá. Vagy írjanak belőle novellát vagy kisregényt. Mindenképp nekem semmi kedvem hozzá. Ha csak a vén boszorkány, önként meg nem kér a bemutatóra – fejezte be a dolgot Pista bá.

*

Ma délután elkészültünk a Margit néniről szóló filmmel, kiskocsival a bátyja jön értünk. Bevisz a városba, Margit nénit, Tündét s engem számítógéppel együtt, melyben rejtezik a titokzatos csoda. Vagy a kincs, ha annak nevezhetem. Hogy ott a kíváncsi család

megnézze a szomszédoló filmet. Ősbemutatót tartunk. A család pedig, rábólintson vagy ne, Margit néni filmes, mindent kiváló kívánságára. Ami abban van, hogy bemutassuk valóságában, az egész Tekenyő – völgyi népnek. Margit néni akaratából. Pista bá előlegezett hümmögésével, morgolódásával együtt. Minden öröme és sorscsapásra felkészültünk. A munkánk hitelességét ne árnyékolhatja semmi feltételezgetés.

A völgyben embertelen őszinteségi Oscar – díj, és a déli esőtől hasadtra ázott bürök illata terjeng. Még maradtak felderítetlen talányok. Számtalan.

(2010)

***